

СТАТУС ЗООМОРФІЧНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ: ТИПОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Ліхіна Г.О., студ. ПР-61

Інтерпретативний характер сприйняття людиною довкілля виявляється в особливостях вербалізації зоосемічного фрагмента картини світу в англійській та українській мовах. Порівняння людини з твариною в сучасних англійській і українській мовах ґрунтується як на об'єктивному досвіді спостереження і контактів з тваринами, так і на інтерпретованих культурою уявленнях.

З метою відслідковування відображених в англійській та українській мовних картинах світу стосунків людини й тварин у світлі протиставлення екологічного й антропоцентричного підходів зіставлення англійських та українських зоосемізмів проводилося за двома параметрами - семантико-когнітивним та функціонально-прагматичним.

Семантико-когнітивні параметри включають: зіставлення таксономій англійських та українських назв тварин, що використовуються в переносному значенні для характеристики людини; моделювання відношень між концептосферами людина - тварина з визначенням семантичних ролей актантів "людина" і "тварина" в МОВН з анімальним компонентом; класифікацію ознак для порівняння референта-людина з корелятом-тварина; аналіз способів вираження зоосемізмів та ступінь прозорості посилення на тварину; виявлення концептуальних метафор, що реалізуються в досліджуваних МОВН. Функціонально-прагматичні параметри включають вивчення функціональної переорієнтації зоосемізмів та їхньої перекатегоризації, зіставлення словотворчих можливостей зоосемізмів, а також їхніх емоційно-оцінних характеристик.

На підставі кількісного аналізу таксономій англійських та українських назв тварин було виявлено, що деталізація представлення складників зоосемічного фрагмента мовної картини світу в досліджуваних мовах суттєво зростає від переносних значень назв безхребетних тварин (37 в англійській і 28 в українській) до назв хребетних (120 в англійській і 144 в українській).

Як в англійській, так і в українській мовах спостерігається тенденція до використання в переносному значенні не назв окремих порід, видів тварин, а назв вищих за зоологічною ієрархією угруповань, наприклад, рід (30 в англійській і 31 в українській), родина (57 в англійській і 53 в українській), ряд (34 в англійській і 31 в

українській). Пояснюється така тенденція прототиповістю зоосемізмів, тобто їхньою здатністю охоплювати найбільш характерні ознаки належних до цього угруповання видів тварин, а також пов'язані з ними культурні стереотипи, що дозволяють означити всю категорію.

Аналіз семантичної структури МОВН виявив певні закономірності у вербалізації досвіду контактів людини й тварин, відображених у зоосемічному фрагменті мовної картини світу. Для представлення цих контактів було побудовано чотири базові концептуальні моделі: 1) людина-референт → тварина-корелят; 2) тварина-референт → людина-корелят; 3) людина-референт є тварина-корелят; 4) тварина-референт є людина-корелят. Дві перші моделі схематизують взаємодію людини й тварин, відношення володіння і родо-видові зв'язки, вербалізовані в МОВН; дві інші моделі ілюструють асоціативні зв'язки між людиною й тваринами, що є підґрунтям для порівняння чи уподібнення.

Експліцитні та імпліцитні зоосемізми було виявлено як в англійській, так і українській мовах. Під експліцитними зоосемізмами ми розуміємо назви тварин у переносному значенні, що пов'язані семантичними й синтаксичними зв'язками з назвою людини в МОВН. Під імпліцитними зоосемізмами розуміються одиниці, що виражають мапування концептосфер тварина і людина, закріплене на семантичному рівні за допомогою певних мовних одиниць, де тварина, з якою порівнюється людина, не називається.

Результати аналізу зоосемізмів як функціонально переорієнтованих одиниць в англійській і українській мовах вказують на процеси десемантизації, термінологізації/ детермінологізації та ідіоматизації зоосемізмів. Зоосемізми також зазнають аксіологічних змін, що вказує на їхню динаміку та семантичну варіативність

Зоосемізми як продукт вторинної номінації є одиницями мотивованими, проте їхня мотивація не є однотипною. Випадки, коли форма слова, ідентична назві тварини, насправді не походить від останньої, пояснюються полісемією та омонімією, ширше розвиненими в англійській, ніж в українській мові.

Прагматичний потенціал зоосемізмів ґрунтується на складному діалектичному зв'язку між семантикою і прагматикою (В.І.Заботкіна). Словникові позначки, дефініції, ілюстративні приклади, включені до глоси зоосемізмів, мають виразну комунікативну спрямованість..

Наук. керівник - Кобякова І.К., к. філол. н., доц.